

EKONOMİK SUÇLAR

Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER*

ABSTRACT

Economic crimes are the actions that are prohibited due to the fact that they jeopardize or harm the economic interests of the society.

Economic crimes have the property of creating a widespread chain effect of action and reaction in society. For this reason, they not only lead to specific and concrete harms but also destruct the foundations of the economic moral prevailing in the country. The chain effect of the economic crimes tempts the public servants to the habit of taking bribes and results in the disintegration of the people's respect for the public authority. Besides, under the condition of free competition, the economic crimes give an undue advantage to those who commit them.

Considering all these negative effects and conducting the necessary researches, a convenient crime and punishment policy must be determined and a serious struggle against economic crimes must be initiated.

GİRİŞ :

1. Ekonomik suçlar, Hukuk, Sosyoloji, Sosyal Psikoloji, Ekonomi ve özellikle Kriminoloji yönünden bilimsel incelemelere tâbi tutulabilir. Kriminolojik yönden ekonomik suçların incelenmesi, çeşitli boyutlarda ve alanlarda araştırmaları gerektiren çok karmaşık bir meşgaledir. Çağımızda önemi pek ziyade artmış bulunan ve ülkelerde halkın en ziyade şikayet ettiği suçların başında gelen bu tür suçlarla mücadele de özellikle kriminolojik araştırmaların sonuçlarına dayanmak mecburiyeti vardır. Yoksa aklen ve mantık, idrak yolu ile bir şeyler düşünüp tedbir almak kesinlikle yeterli olmaz. Kriminolojik araştırmalara dayalı uygun bir «Suç Politikası» geliştirmek ve bunu dikkatle ve sebatla uygulamak bu tür suçları önemlede tek ve etkin yoldur.

Biz bu yazımızda çok geniş olan konunun sadece bir yönüne değineceğiz :

(*) İstanbul Ünivesitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

Kavramı açıklayacağız, kısa bir tarihçe verdikten sonra ekonomik suçlarla geleneksel suçlar arasındaki farkları belirleyeceğiz.

Söze başlarken ekonomik suçlar konusunda çoğunlukla sözü edilen bir olguya da değinmek isteriz : **Bu tür suçlar zincirleme si-
rayet etme ve tepki husule getirme özelliğini taşımaktadırlar.** Bu sebep dolayısıyledir ki, ekonomik suçlar yalnız belirli ve somut zararlar vermekle kalmayıp, Ülkede geçerli ekonomi ahlâkının temelini tahrip edici tesirler de husule getirirler :

Piyasa ekonomisinde ekonomik suça başvurmak, rekabet süreci içinde ahlâk düşkününe daha fazla imkân sağlamak demektir. Rekabette, ekonomik suç işlemeyen, işleyene nazaran geride kalacaktır. Özellikle vergi ödemeyen bir işadama karşısında, vergi ödeyen işadaminin rekabetten başarılı olabilmesi esaslı biçimde güçleşmektedir. Rekabet alanında kendisini tehdit eden böyle bir durum karşısında kalan kişi zorunlu olarak aynı nitelikteki suçları işlemek temayülü altına girebilir. **Herkesin vergi kaçırdığı bir ortamda, namuslu olarak vergi ödemek çok güçleşir.** Zira, vergi ödemeyenlere karşı rekabette başarılı olmak mümkün olamaz. Bu olgu, Sutherland'ın (Psikolojik Öğrenme Teorisi) ile izah olunabilmektedir. Gerçek şudur ki, ekonomik suçların yaygınlaşması bazan bütün bir piyasanın, pazarın mikroplu hale gelmesine sebebiyet verebilir.

Ekonomik suçların bu zincirleme etkisi aynı zamanda kamu hizmetlilerinin rüşvete alışmalarına ve kamu otoritesine karşı halkta mevcut bulunan saygının erimesine de sebebiyet verebilir.

Terim Problemi

2. Konumuza «ekonomik suç» terimi üzerinde durmak suretiyle girmeyi uygun sayıyoruz. Bizim burada ekonomik suç olarak belirlediğimiz kavram, Anglo - Amerikan ve Alman eserlerinde «**belirli meşguliyet ve mesleklerin icrâsından doğan suçlar**» (Occupational Crime) olarak adlandırılmaktadır. Böylece belirli bir suç tipi ile iş, meşguliyet ve meslek arasındaki ilişkiye işaret edilmiş olmaktadır : Bazı iş, meslek ve meşguliyetlerde öyle bir takım sosyolojik özellikler vardır ki, bunları icrâ edenler belirli suçların icrâsına sürüklenmekte veya sözkonusu meşguliyetler, bu suçların işlenmesi için yatkın zemin hazırlanmaktadır. Failin kişilik özellikleri veya mensubu bulunduğu sosyal sınıf, suçların işlenmesinde asli

unsur, faktör olarak rol oynamakta değildir. Ancak, ekonomik suçların özelliklerini, işlenme biçimleri (modus operandi) ve özellikle konuları meydana getirmektedir.

Buna karşılık Fransızlar, bizim burada ekonomik suçlar olarak tanımladığımız fiillere «ticaret ve sanayi suçları» (Criminalité d'Affaires) adını vermektedirler.

Anglo - Amerikan ve Fransız yazarları arasında görülen bu terim farklılığı sadece bir dil konusu ve bu sebeple ortaya çıkan bir tartışmadan ötede önem taşımaktadır. Gerçekten «ekonomik suçlar» veya «belirli meşguliyet ve mesleklerin ifasından doğan suçlar» terimleri kullanıldığında anlam şudur :

İktisadî rejim ne olursa olsun, ekonomik ilişkilerde mevcut bulunması gerekli esas unsur veya faktör «güvenlik, itimat» dır. Her ekonomik ilişki; başarı ile sürdürülebilmek için, taraflar ve taraflarla Devlet arasında belirli bir iş ahlâkına dayanan bir emniyet ve itimat ilişkisini zorunlu kılar. O halde ekonomik suç, ekonomik hayat için zarurî olan sosyal itimadın kötüye kullanılması ile kendisini karakterize eder.

Gerçekten toplum hayatında iş adamı, esasta, hareket biçimi ve davranışı ile saygı çeker. Bunun sebebi, kendisinde ekonomik hayatın yolunda ve kamu yararı çerçevesinde ceryan eylemesi için zorunlu düşünce ve ideallerin var olduğunun kabul edilmesidir. Bu ideal ve düşüncelere aykırı olan uygulamalar ise, bahis konusu kavramların yarattığı, ortaya çıkarttığı sosyal uzlaşma ve uyumları nakzeder, tehlikeye sokar. Bu fiiller hem belirli yararları ihlâl ederler ve hem de onlara zarar vermekle beraber, asıl önemlisi, toplumda geçerli ekonomik sistemi tehlikeye sokarlar.

Özetlenecek olursa, ekonomik suçlar, İktisadî hayatta geçerli olması zorunlu itimat unsurunun suistimalinden doğan suçlardır.

Buna karşılık yukarıda değinildiği üzere, «Ticaret ve Sanayi Suçları» terimini kullanan Fransız Hukuk telâkisinde ekonomik suçlar ayrı bir kategori suç grubu teşkil etmezler. Bu terimle isbatı özellikle güç olan ve mal varlığına karşı işlenen bazı fiillere işaret edilmek istenilmektedir. Bu tarife göre ekonomik suçlar, sözgelimi iş hayatında sık sık rastlanan sahtecilik, hile suçlarını da kapsamaktadır. Gine bu görüşte «iş» (affaire) suç teşkil eden fiil ve ha-

reketlerin hem aracıdır ve hem de konusudur. Meselâ bazı Fransız yazarlarına göre, naylon Firmalar (bogus firms) iş suçlarından ayrı tutulmalıdırlar; zira bu firmalar daha başlangıçlarında suç işlemek kast ve niyeti ile teşkil edilmektedirler.

Aslında, bu telâkkiye katılinamaz; zira bu takdirde en tehlikeli ve ciddi olan suçluluk şekillerinin konu dışında kaldığını kabul etmek gerekecektir.

Ekonomik Suçların Kriminolojik Bakımdan Tarifi

3. Yukarıda izah olunduğu üzere, ekonomik suçlar bir telâkki tarzına göre, ekonomik hayatta, iş hayatında egemen olması gerekli itimat unsurunun kötüye kullanılmasını ifade eden fiillerdir.

Diğer bir görüş tarzına göre ise, bir işin (ticaret veya sanayi dalının) icrâsı ile ilgili olarak işlenen suçlardır. Böylece bir işin başında bulunan kimse tarafından işlenen suçların mağdurları ve bizatihi işin mağdurunun oluşturduğu suçların ortaya çıkardığı meseleler kriminolojik araştırmaların konusunu teşkil edecektir.

Bizim kanaatımızca, Ülkede geçerli ekonomi alt sisteminin kuralları çerçevesinde işlemesini ihlal edici nitelikte olan ve kanunların cezalandırdığı fiilleri (sapmaları), kriminolojik bakımdan, ekonomik suçlar olarak nitelendirmek gerekir.

Ekonomik Suçlar Konusunda Kısa Tarihçe

4. Ekonomik suçluluk ve ekonomik Ceza Hukukunun oldukça eski bir tarihçesi vardır. Ancak, **Tieademann**'ın da belirttiği gibi, ekonomik suçlar üzerinde hukukî siyasi ve özellikle kriminolojik bakımlardan bilimsel incelemelere girişilmesi çok eski bir tarihçeye sahip değildir; bu husustaki çalışmalara nisbeten yeni zamanlarda girişilmiş ve özellikle son yıllarda çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. 1976 yılında Avrupa Konseyince (**Ekonomik Suçların Kriminolojik Yönleri**) konusunda tertiplenen konferans bu alandaki çalışmaların yoğunlaşmasında büyük etki göstermiştir.

Ekonomik suçlar üzerindeki çağdaş kriminolojik çalışmaların menşei Sutherland'in bu alandaki incelemeleri olmuştur :

Mal varlığına karşı işlenen suçlar arasında, çok nadir ve zor olarak meydana çıkarılabilen ve mülkiyete karşı işlenen; geleneksel suçlara nazaran çok daha fazla zarar verici nitelikte ayrı bir kategori suçların varlığı, sosyal bilimcilerin öteden beri dikkatini çekmiştir : Bu suçlar bir kısım iş adamları ve iş hayatında yer almış diğer bir kısım kişiler tarafından işlenmektedirler. Bu suçların bir kısmına «beyaz yaka suçları» adı verilmiştir (White Collar Crimes).

Beyaz yaka suçları, yüksek sosyal statü sahibi olan kişilerce, faaliyetleri çerçevesinde ve sırasında, bir teşebbüs veya şirket lehine ve başkalarının mal varlığı veya haklarına karşı işlenen fiillerden oluşurlar. Sözkonusu suçlardan diğer bir kısmını ise «beyaz yakalı işçiler tarafından işlenen suçlar» oluşturmaktadırlar : Bu suçlar ekonomik teşebbüslerin bazı mensuplarınca kişisel kâr veya kazanç elde etmek maksadı ile işlenen rüşvet alma, emniyeti suistimal gibi fiillerdir.

20. Yüzyılın başında Amerika'da **Veblen «sanayiın şahinleri»** adını verdiği ve Amerika iç savaşından sonra kanunların ihlâl ederek para, iktidar ve nüfuz kazanan, hisse senedi manipülasyoncularına, hileli faaliyetleri yönünden bankacılara şiddetle çattı. Özellikle 1934'de **Mathew Josephson** tarafından kaleme alınan lastik baronları (**the Robber Barons**) adlı eserde aynı konu işlendi. 1939 yılında **Edwin Sutherland**, Amerikan Sosyoloji Derneğinde «beyaz yaka suçluluğu» konulu ünlü konuşmasını yaptı. Sutherland bundan on yıl sonra yayınladığı eserinde de saygıdeğer bir çok iş adamının günlük çalışmalarında Ceza Kanunlarının çeşitli hükümlerini ihlâl eylemekte bulduklarını daha açık olarak izah etti. Büyük ilim adamının kaleme aldığı (**White Collar Crime**) adlı eseri, bu konuda çığır açmıştır. Yazar bu kitabında bazı büyük iş kuruluşlarının ve teşebbüslerin kanunları nasıl yoğun biçimde ihlâl etmekte bulduklarını izah etmekte ve mala karşı işlenen adi suçları ihtiva eden resmî istatistikleri eleştirerek, bunlarda sözkonusu suçlara ait rakkamların yer almadığını açıklamaktadır. Yazara göre büyük şirketler kanunları sık sık ihlâl etmekte, bu tür fiillerin izahında kişisel ve sosyal patolojinin etkisi çok az olmakta, işadamları meslekdaşları ile birlikte bulunurken sözkonusu suç teşkil eden davranışları öğrenmekte, beyaz yaka suçlarında malî zarardan çok daha önemli olan husus, bunların sosyal çözülmeye (Dezorganizasyona) ve düşük sosyal ahlâka sebebiyet veren bir güvensizlik yaratmaları olduğunu belirtmektedir. Suç teşkil eden davra-

nışı izah maksadı ile meydana getirilmiş teoriler, yüksek sosyal statü sahibi bu kişilerce işlenen suçları gözönünde bulundurmaları sebebi ile yetersiz sayılmalıdır.

Beyaz yaka suçlarında fail, saygı çeken ve kurallara uyduğu kabul edilen hatta toplumda kendisine karşı hayranlık duyulan bir kişidir. Bu sebeple onun hedef olduğu kanun ihlalleri polis, mahkeme, basın tarafından çok geniş bir hoşgörü ile karşılanır ve nadir olarak cezaya hükmolunduğunda da, çok kere damgalayıcı (Stigmatize) bir hapis cezası yerine, para cezası veya kontrollü serbesti tercih olunur.

Sutherland'ın bu düşünceleri, kriminolojide yaygın çalışmaları tahrik etmedi. İkinci dünya savaşının meydana çıkardığı diğer meseleler ortasında konu üzerinde fazla durulmadı. Yazardan sonra sadece **Clinard, Hartung, Cressey, Ball, Quinney** taraflarından bazı yayınlar yapılmıştır. Sykes'a göre, bunun sebebi, İkinci Dünya Savaşından sonra Amerika'da ekonomik faaliyetlerin yapısının değişik olmasıdır.

Savaş sonu döneminde özellikle iki alanda ekonomik çevrelerin gücü tehdit edici nitelikte telakki olunuyordu : Bir kere bazı tekelin fiatları tek taraflı ve keyfi olarak tesbit edip yükseltebilecekleri görülmüştür. Fakat 1890 yılında böylece teşekkül edebilecek tröstlere karşı Jherman kanunu çıkarılmış ve sözkonusu fiiller suç haline getirilmiştir.

Gine büyük ekonomik teşebbüslerin, sermayenin gücü, bazı yazarlarca, emekçilerin haklarına karşı bir tehdit şeklinde mütalâa olunuyordu. Oysa, İkinci Dünya Savaşından sonra işçi kuruluşları bizzat kendi örgütlenmiş güçlerini tesis ettiler ve sermayenin karşısında çok daha güçlü olarak yer aldılar.

1970'lerden sonra Amerika kamu oyunu ekonomik suçlar bakımından esash biçimde ilgilendiren konular tabii çevrenin tahribi, şirket bürokrasisi, siyasî çürüme ve rüşvet, tüketiciye intikal eden kötü vasıflı mallar ve özellikle iş çevrelerinin Amerika dış siyasetindeki etkileri olmuştur.

Dikkâtı çeken gözlem şudur ki, bütün bu konular, özellikle son 15 yıldan beri Türkiye'de de kamu oyunun ilgisini çeken meselelerin başında gelmektedir.

Ceza Hukuku ve Ekonomik Suçlar

5. Bilindiği üzere Ceza Hukuku suçludan daha fazla olarak suçun konusu ile ilgilidir. O halde, Ceza Hukukunun ilgi duyması için ekonomik suçluluğun neticeleri, fertlerde husule gelen zararlar dışında ve haricinde, ekonomik hayatı veya sistemi tehlikeye sokacak ya da buna zarar verecek nitelikte olmalıdır. Bu noktadan hareketle ceza hukuku toplumun sosyo - ekonomik menfaatleri ile ilgilenir ve meşgul olur.

Böyle olunca, **Ceza Hukukuna göre ekonomik suçlar, toplumun himaye edilen ekonomik menfaatlerine zarar veren veya bunları tehlikeye sokan ve bu sebeple yasaklanmış bulunan eylemler olmaktadır.** Dış Ticaret, ambargolar, döviz suçları, piyasa ve fiat düzenlemelerine karşı suçlar, rekabet suçları, kartel suçları, hileli vergi suçları bazı gümrük resim ve vergilerinde hilekârlıklar, muafiyetlerin hileli olarak elde edilmeleri gibi, ekonomik suçlar ayrıca sahtekârlık ve iktisadi hayatta yer alan bankalar, sigorta şirketleri gibi itimat müesseselerine karşı işlenen bir kısım suçları da kapsamaktadır.

Bununla beraber, bu suçlara girişen kişilerin tipleri bakımından belirleyici kesin bilgiler yoktur. Ayrıca ekonomik suç (mahsus suç) lardandır. Bunlar herkesce gerçekleştirilemeyen ve fakat sadece özel vasıflara sahip bulunan kişilerce işlenen suçlardır. Böylece bir iş adamının meslekî durumu, sözgelimi bir şirketin idare Meclisi Reisi olması, bir çok hukuk sisteminde, ihdas edilen suçların cezalandırılabilmesi için ön şart veya unsur teşkil etmektedir.

Bunlara ilâve olarak, ekonomik suçluluk olarak tavsif edilebilecek geniş bir suçluluk fenomenolojisi vardır : Suç işlemek maksadı ile iktisadî hayatın bazı araçlarının kötüye kullanılması gibi; sözgelimi bilânço suçları, gerçeğe aykırı reklâm ve ilânlar, çek ve bonolara ilişkin suçlar bu çerçevede mütalâa edilmelidir.

Nihayet şu hususa da dikkâti çekmek isteriz ki, yeni bir takım suçlar ekonomik ve teknik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmakta ve böylece himaye ihtiyacı gösteren yeni alanlar meydana gelmektedir. **Yeni suç ve ceza politikalarının tesbiti bakımından bu alanların da ekonomik suçlar çerçevesinde kabulü gerekmektedir.** Sözgelimi bilgisayar suçları, yatırımlara ilişkin olarak yalan ve sahte bilgi verilmesi bu türde tavsiyelerde bulunulması, kredi kartları kolaylıklarının suistimal edilmesi gibi.

6. Avrupa Konseyince ekonomik suçlar konusunda incelemeler yapmak üzere 1977 yılında teşkil edilen komisyon, 12 Şubat 1981 tarihinde sunduğu raporunda (PC - R - CA - (81) 12 revisé) aşağıdaki suçları çalışma sınırı içinde kabul etmiştir :

1. Kartel teşkili
2. Çok uluslu şirket ve teşebbüsler tarafından ekonomik durumun suistimal edilmesi veya hileli uygulamalar,
3. Milletlerarası örgütler veya devletçe tahsis edilmiş olan fonların zimmete geçirilmesi yahut hile ile ele geçirilmesi.
4. Enformatik alanında işlenen suçlar (verilerin sırların ihlali, enformatik verilerin manipüle edilmesi),
5. Hayali şirketler (naylon firmalar) teşkili,
6. Bilançoların tahrifi, uydurulması, muhasebe tutulması yükümlünün ihlali.
7. Şirketlerin sermaye ve ticari durumları hakkında hileler yapılması,
8. İstihdam olunanların, işçilerin sağlık ve güvenliklerine ait normların ihlali.
9. Alacaklılar aleyhine hileler (iflâs, sınai veya fikri mülkiyet haklarının ihlali gibi).
10. Tüketiciler aleyhine suçlar (özellikle malların tağşisi, yalan sunuşlar, kamu sağlığına tecavüzler, tüketicinin zaaf, ve tecrübesizliğinin suistimal edilmesi gibi),
11. Haksız rekabet (rekabet edilen teşebbüs memurlarının iğfal edilmesi dahil) ve yalan reklamlar,
12. Mali suçlar ve teşebbüsler tarafından sosyal yükümlerden kaçılması,
13. Gümrük suçları (gümrük resimlerinden kaçma, kontenanların ihlali),
14. Para ve döviz suçları.
15. Banka ve borsa suçları (Borsa pazarlarının suistimali ile maksat istikametinde kullanılması gibi),
16. Çevreye karşı işlenen suçlar.

7. Fransız hukukunda bazı yazarlar, iş (Ticaret ve Sanayi) suçlarını iki kategoriye ayırmaktadırlar :

Birinci kategoriye dahil olan suçlar doğrudan doğruya iş alanına ilgili bulunmayan ve fakat bu sahada çok daha yaygın olan ve ekseriye daha ziyade geliştirilmiş bir teknik vasıtası ile irtikâp edilen fiillerdir : Emniyeti suistimal ve diğer kanunsuz tasarruf şekilleri, dolandırıcılık, çek konusunda suçlar, bütün şekilleri ile sahtecilik, şantaj, eşyayı cürmiyeyi satın almak suçları gibi.

İkinci kısım suçlar ise, iş alanı ile özel biçimde ilgili bulunan fiillerdir. Bu suçlar iş hayatının, meslekî hayatın üç ayrı safhasına mışkin bulunmaktadır :

1. Sınai ve ticarî mesleklere geçiş, giriş.
2. Sanayi ve ticaretin icrâsı,
3. Teşebbüsün başasızlığı sonucu işlerin sona erışı (iflâslar)
8. İş hayatına yabancı olmamakla beraber şu suçları (**Delestaint - Dupont, le Droit Pénal des Affaires**) ekonomik suçlar dışında mütalââ eden yazarlar vardır :

a) Bazı mesleklerin icrâsını Ceza Hukuku bakımından düzenleyen profesyonel Ceza Hukuku : İnşaat, taşımacılık, borsacılık ve bankacılık Ceza Hukukları gibi.

b) Güdümlü ekonomiyi organize eden bastırıcı müeyyidelerle donatılmış ekonomik Ceza Hukuku,

c) İşin düzenini bazan cazaen tanzim eden İş Ceza Hukuku, işverenler ve işçiler arasındaki ilişkiler gibi.

d) Sosyal güvenlik alanındaki suçlara ilişkin Sosyal Ceza Hukuku gibi,

e) Gümrük döviz düzenlemelerinin ihdas ettiği suçları ihtiva eden malî Ceza Hukuku,

f) Sanayici ve tüccarların özellikle işledikleri vergi suçları,

g) Bizce Şirketler Ceza Hukukunu da bu çerçeve içinde mütalââ etmek mümkündür.

Aslında bütün bu suçlarında ekonomik suçlar çerçevesi içinde mütalââ edilmesi gerektiği hususunda şüphe yoktur.

Geleneksel Adî Suçlar İle Ekonomik Suçlar Arasındaki Farklar

9. Geleneksel, adî suçlar ile ekonomik suçlar arasındaki farkları özetle şu suretle ifade edebiliriz :

1. Ekonomik suçlar, adi, geleneksel suçlara nazaran, çok daha az takibat konusu teşkil etmektedirler. Ayrıca bu suçlar geleneksel suçlara göre, topluma çok daha pahalıya mal olmaktadır. Şu hususun da ilavesi gerekir ki, ekonomik suçlar çok daha fazla mağdur yaratmaktadır.

Avrupa Konseyinin bu konuda yaptığı bir ankete cevap veren devletlerden bazıları ekonomik suçların, adi suçlara nazaran on kere daha az takibat konusu teşkil ettiklerini, buna karşılık topluma on katı daha fazla pahalıya mal olduklarını bildirmiş bulunmaktadır.

10. Gerçekten ekonomik suçlarla, adi suçların topluma verdikleri zararların karşılaştırılması, müteaddit araştırmalara konu olmuştur :

Birleşmiş Milletlerin Cenevre'de topladığı «Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi» konusundaki 5. Konferans'ta, konu ortaya konulmuş ve fakat Japonya ve Birleşik Amerika tarafından bu mevzuda yapılmış olan tahminler tatminkâr görülemedi, bunlar hem müphem ve hem de noksan sayılmışlardır : «Ekonomik suçlar ya hiç bilinmeyen yahut yetersiz olarak tesbit edilebilen, gizli suçluluğa ait sayıların büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu suçlar ekonomik ve sosyal müesseselere ve kamuya büyük zarar vermektedirler. Suçlardan koğuşturma konusu teşkil edebilen küçük bir sayı bile husule getirdiği zincirleme etkiler dolayısıyla dikkati çekici niteliktedir.»

Fransa bakımından şu rakamlar yayınlanmıştır : Kamu maliyesinde husule gelen zararlar dört ya da beş milyar frank olarak hesaplanmaktadır. Önleme ve himaye maksadı ile yapılan genel giderler ise, 35 - 40 milyardır. Ekonomik suçların önemli bir kısmı (gümrük suçları, hileleri, devlet aleyhine işlenen ekonomik ve mali suçlar, hazineye karşı yürütülen hileler) kamu maliyesine karşı işlenen suçları oluşturmaktadır.

Böylece Devlet bütçesinde yer alan giderlere oranla (1975'de 200 milyar) ekonomik ilham ile işlenen suçların verdiği zarar % 15 ile % 17 arasındadır. Bundan suçluların elde ettiği yararın İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bütçeleri yekunundan iki katı fazla olduğu tesbit edilmiş bulunmaktadır.

İsveçte, vergi suçları marifetile bir yılda hazineye çalınan miktarın oldukça önemli yekûna ulaştığı görülmektedir. Milli Polis

Konseynce oluşturulan çalışma grubunun yaptığı hesaplara göre (Örgütlenmiş suça karşı çalışma grubu) bu gelirle yılda 5 - 20 milyar Krona ulaşabilecektir. Yine İsveçte milli gelirin % 10'nun vergi geliri dışında kaldığı tesbit edilmiştir.

11. Ekonomik suçlarla geleneksel suçların mağdurları üzerinde de yapılan mukayeseli araştırmalar da ekonomik suçluluk lehine dikkati çekici bir dengesizliği ortaya koymaktadır. Bir kere, ekonomik suçların muhtemel mağdurları pek çoktur. Meselâ şirket hissedarları, şirket muhasebesindeki kusurlar, noksan veya gerçeğe aykırı hesaplar dolayısı ile geniş ölçüde suç mağduru haline gelmektedirler. Aslında devlete karşı işlenen hileli vergi suçlarının mağdurları bütün vatandaşlardır. İşçiler iş mevzuatına aykırı suçlar nedeni ile mağdur haline gelmektedirler. Aynı iş kolunda rekabet edenler, gayrimeşrû anlaşma ve ittifaklar, aldatıcı reklâmlar, serbest rekabet kurallarının ihlâli suretile mağdur durumuna girmektedirler. Tüketici gayrimeşrû karaborsa fiatları, satılan malların vasıfları üzerindeki hileli davranışlar yolu ile mağdur duruma gelmektedirler. Küçük tasarruf sahipleri, borsa suçları ile mahvolmaktadırlar. Türkiye'deki bankerler faciası binlerce emekli devlet memurunun bir hayat süresince biriktirebildiği varlığını yok etmek tehlikesini ortaya çıkarmıştır : Sonra işin yükü devlet hazinesine nakledilmiş ve ızdıraplar bir mertebe azaltılmıştır.

12. Bugün, Dünyanın bütün memleketlerinde, sözkonusu kötülükler artık herkesce bilindiği halde, ekonomik suçlar gelişmekte ve artmakta devam ediyor. Bu sebeple **sözkonusu suçların ana faktörünün bizatihî liberal tipteki toplumların ekonomik sistemlerine bağlı bulunup bulunmadığı tartışılmaktadır.**

Denilmektedir ki, pazar ekonomisi, serbest teşebbüs rejimi bütün suçların işlenmesini tahrik eden ana sebeptir. Aslında bu tartışma, çok daha ciddi ve üzerinde derin olarak durulması gerekli bir konuyu ortaya çıkarmaktadır. Gerçi bir kısım ekonomik suçların belirli bir ekonomik sisteme bağlı olarak meydana geldiği muhakkak ise de, (meselâ serbest rekabet rejimine karşı işlenen suçlar gibi), bunlardan bazılarında başka rejimlerde de rastlanmaktadır (devletin tesbit ettiği ekonomik plânın kurallarına uymamak gibi).

Kaldı ki, ekonomik sistemlerden tamamiyle müstakil olarak teşekkül edebilen ve Dünyanın her yerinde rastlanan bir ekonomik

suçluluk da vardır : Vergi suçları, gümrük suçları, döviz suçları, çevreye zarar vermek, iş mevzuatının ihlali gibi.

Sosyalist rejimin Dünyada ilk kurulduğu memleket olan Sovyetler Birliğinde oldukça geniş ölçüde ekonomik suçlara rastlandığı ve fakat bunların çap, tür ve niteliklerinin demokrasi ülkelerinden farklı bulunduğu bilinmektedir. (Bu hususta daha geniş bilgi için Kriminoloji adlı eserimize bakılmalıdır. **Sulhi Dönmezer, Kriminoloji**, 7. baskı İstanbul 1984).

Ekonomik Suçlulukta Etmenler

13. Kriminolojide geleneksel akım, suçun sebebiyet sürecini suçların sebep ve etmenlerini belirleme hususunu, bu bilimin konusu olarak ele alan telâkkidir. Bu telâkki Kriminolojide 1960'lara kadar egemen olmuş, bu tarihten sonra «İhtilâf Kriminolojisi - Radikal Kriminoloji» adı verilen yeni bir akım ortaya çıkmıştır. Bu yeni ceryan suçun sebep ve faktörlerini araştırmaktan vazgeçmekte ve toplumda yer alan müesseselerin işleyiş ve sosyolojik bünyeleri ile suç arasındaki ilişkileri gösterme yolunu tutmaktadır.

Bizce, hem geleneksel akım çerçevesinde ve hem de yeni akım yönünden ekonomik suçluluğun faktörlerini **ekonomik, hukukî ve psikososyal** olmak üzere, incelemek lâzımdır. Böylece gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra elde edilen veriler değerlendirilerek uygun bir suç ve Ceza politikası tesbit edilebilir ve ekonomik suçlarla ciddi bir mücadele başlatılabilir. Bu gerek ihmal olunarak sarfedilecek çabalardan etkin sonuçlar alınamaz.